

İBN GURÂB

(ابن غراب)

Sa'düddin İbrâhîm b. Abdürrezzâk
b. Şemsiddin Gurâb el-Mısrî el-Kıbtî
(ö. 808/1406)

Sultan Berkuk ve oğlu
Ferec döneminde önemli rol oynamış
bir devlet adamı.

Yaklaşık 779'da (1377-78) İskenderiye'de doğdu. Kıbtî asıllı bir aileye mensuptur. Bu aileden İslâmiyet'i kabul eden ilk şahıs olan dedesi Şemseddin Gurâb İskenderiye nâzırı olarak görev yapmış, daha sonra bu göreve oğlu Abdürrezzâk tayin edilmiştir. İbn Gurâb babası Abdürrezzâk vefat ettiğinde (780/1378) çok küçüktü. Sultan Berkuk'un üstadüddârı Cemâleddin Mahmûd b. Ali İskenderiye'ye gidince onu himayesine aldı ve Kahire'ye götürdü. Öğrenimi sırasında güzel yazı yazmayı ve Türkçe'yi öğrenen İbn Gurâb, 797'de (1394-95) hâmisî Cemâleddin'in kâtipliğini yapmaya başladı. 798 (1395-96) yılında Cemâleddin'e isnat edilen hıyanet suçuyla Berkuk, Cemâleddin ile beraber onu da hapsedtirdi. Sultanın huzurundaki duruşmada hâmisinin aleyhinde tanıklıkta bulunarak cezalandırılmasına sebep olan İbn Gurâb bu sayede sultanın yakın adamları arasına girdi ve nâzirü'd-Divânî'l-müfred tayin edildi. Daha sonra Nâzirü'l-hâs Sa'deddin Ebû'l-Ferec'in görevi de ona verildi (Zilhicce 798/Eylül 1396). Kısa bir süre nâzırı beyti'l-mâl olarak da çalıştı. 800 (1397-98) yılında Şerefeddin ed-Demâmî'nin yerine nâzirü'l-ceyş oldu. Sultan Berkuk, ölümünden kısa bir süre önce İbn Gurâb'ı veliaht Ferec'in vâsîleri arasında saydı. Berkuk öldüğü zaman İbn Gurâb nâzirü'd-Divânî'l-müfred, nâzirü'l-ceyş ve nâzirü'l-hâs gibi üç önemli görevi yürütüyordu.

İbn Gurâb yeni sultanın reşid olmadığına, ülkeyi vasisiz idare edemeyeceğini ileri süren Emîr Ayrtmış ve diğer büyük emirlere karşı çıkarak ona destek oldu. Emîr Ayrtmış ile Emîr Yeşbeg arasındaki mücadelede Yeşbeg'in yanında yer aldı. Yeşbeg mücadeleyi kazanınca İbn Gurâb İskenderiye'de bulunan ağabeyi Fahreddin Mâcîd'i Kahire'ye çağırdı ve bir süre sonra vezir tayin ettirdi. İki kardeş "sâhibü'l-hal ve'l-akd" olarak devletin en önemli işlerini birlikte yürütmeye başladılar. İbn Gurâb, 19 Rebîulâhîr 802'de (19 Aralık 1399) kardeşi Fahreddin ve kayınpederi üstadüddâr Kutlubeg ile birlikte tutuklanarak mallarına el konuldu. Ancak tutuk-

lular birkaç gün sonra görevlerine iade edildi. 803 (1400-1401) yılında üstadüddâr tayin edilen İbn Gurâb, bu görevi sırasında Yelboğa ve Şehâbeddin Ahmed gibi nüfuzlu emirler hakkındaki yolsuzluk iddialarının soruşturmasını da yürüttü. Fakat bu yolsuzluklara onun adı da karışınca kardeşiyle birlikte bütün görevlerinden azledildi. Bir süre sonra iki kardeş affedilerek eski görevlerine iade edildi. 804'te (1401-1402) eski görevlerine ilâveten emîrû meclis vazifesi de İbn Gurâb'a verildi. İbn Gurâb 805 (1402) ve 806 (1403-1404) yıllarında birkaç defa bu görevlerinden azledildiyse de tekrar yerine getirildi.

807'de (1404-1405) Emîr Yeşbeg ile Emîr İnal Bay arasındaki mücadelede İbn Gurâb yine Yeşbeg tarafında yer aldı. Sultan Ferec ise İnal Bay'ın tarafını tutuyordu. Yeşbeg mücadeleyi kaybedince azledilen İbn Gurâb kısa bir müddet sonra yeniden sultanın güvenini kazandı. Emîr Yeşbeg ve taraftarı diğer emirlerle sultanın arasını buldu, onların eski işlerine dönmelerini sağladı. İbn Gurâb bu defa kâtibü's-sır olarak görev yapan Fethüddin Fethullah et-Tebrîzî ile uğraşmaya başladı. Bir süre sonra onu hapsedtirdi ve görevini de üzerine aldı. 808 Rebîulevvelinde (Ağustos-Eylül 1405) büyük emirlerin Sultan Ferec'den hoşnutsuzluklarının giderek arttığı bir sırada sultanı kendi evinde gözaltına alıp yerine kardeşi Abdülâzîz b. Berkuk'u el-Melikü'l-Mansûr lakabıyla tahta oturttu ve "müdebbirü'l-memâlik" unvanıyla devletin idaresini eline aldı. Ancak bu olayın üzerinden çok geçmeden emirlerin yeni sultandan memnun olmadıklarını ve eski sultanı aradıklarını anlayınca Emîr Yeşbeg ile anlaşarak Ferec'i tekrar tahta çıkardı. Ferec bu ikinci saltanatı döneminde "emîrû mie mukaddemetü elf" rütbesini vererek İbn Gurâb'a çok geniş yetkiler tanıdı. İbn Gurâb sultanın ve ümerânın giydiği resmî başlığı giydi, kılıç kuşandı, kapisında nevbet çalıştı. Cemâleddin Ebû'l-Mehâsin, Kerîmüddin el-Kebîr, Cemâleddin Yûsuf el-Bîrî, Abdülbâsîr b. Halîl gibi Memlûk Devleti'nin büyük devlet adamları arasında sayılan İbn Gurâb 19 Ramazan 808'de (10 Mart 1406) vefat etti. Kahire'nin kuzeyindeki çölde bulunan, türbesi Türbetü's-Şeyh Gurâb olarak bilinir. On yıllık siyasî hayatında önemli hizmetlerde bulunan, ancak ülkeyi tek başına yönetmek istediği için eleştirilen İbn Gurâb cömert, hayır ve hasenatı bol bir insandı. Kıtık zamanlarında fakirlere kendi malından yiyecek

dağıtırdı. Yaptırdığı eserler arasında Kahire'deki bir hankah zikredilebilir.

BİBLİYOGRAFYA :

Makrîzî, *el-Hıtat*, II, 42, 62-63, 292, 396, 419-420; İbn Hacer, *İnbâ'ü'l-ğumr*, III, 283, 294, 314-315, 378-379, 383; IV, 28, 107, 112, 120; V, 73-74, 76, 130, 136-137, 199, 202, 220-221, 283, 287-288, 293, 307-310; İbn Tağrıberdî, *el-Menhelü's-şâfi*, I, 104-112; a.mlf., *en-Nücümü'z-zâhire*, XII, 62-64, 104, 119, 171, 182, 251-252, 278-280, 299, 301, 305, 326, 330, 341; Sehâvî, *ed-Dev'ü'l-lâmi*, I, 65-67; Süyûtî, *Hüsnü'l-muhâdara*, II, 235; İbn İyâs, *Bedâ'î'ü'z-zühûr*, I/2, s. 755; W. M. Brinner, "İbn Gurâb", *EJ* (İng.), III, 773-774; Abdülmuhammed Rûh-bahşân, "İbn Gurâb", *DMBİ*, IV, 359-360.

ASRİ ÇUBUKÇU

İBN HABÎB el-BAĞDÂDÎ

(bk. MUHAMMED b. HABÎB).

İBN HABÎB el-HALEBÎ

(ابن حبيب الحلبی)

Ebû Muhammed (Ebû Tâhir)
Bedrüddin el-Hasen b. Ömer
b. el-Hasen b. Ömer
b. Habîb ed-Dimaşkî el-Halebî
(ö. 779/1377)

Tarihçi, Şâfiî fakihî, şair ve edip.

10 Şâban 710 (2 Ocak 1311) tarihinde Dimaşk'ta (veya Halep) doğdu. Öğrenimini Dimaşk'ta ve babası Zeynüddin Ömer'in muhtesib olduğu Halep'te tamamladı. Edebiyat ve şiire büyük bir ilgi duyduğu için İbn Nübâte el-Mısrî ile diğer bazı ediplerden ders aldı ve zamanının ileri gelen âlimlerinden hadis dinledi; kendisinden de çeşitli kişiler hadis rivayet etmişlerdir. İlmî seyahatleri sırasında Kahire, İskenderiye, Kudüs ve Halîl'i, hacca gidişlerinde de (733/1333; 739/1339) Hicaz'ın önemli şehirlerini ziyaret etti. Dimaşk, Trablusşam ve Halep'te hocalık yaparak birtakım dinî ve idarî görevlerde bulundu. Öğrencileri arasında Sibt İbnü'l-Acemî, Ebû'l-Velîd İbnü's-Şihne ve Alâeddin İbn Hatîb en-Nâsirîye zikredilebilir. Halep Emîri Şerefeddin ile birlikte Suriye'nin başlıca şehirlerini dolaştı; 755'te (1354) Trablusşam'a gitti ve Memlûk Valisi Seyfeddin Mencek en-Nâsırî tarafından iyi karşılandığı için iki yıl kadar burada kaldı. 759'da (1358) Mencek'in vali tayin edildiği Dimaşk'a uğradı; âlimlerin büyük ilgi göstermesi üzerine üç yıl da orada kaldı. Halep'e dönünce kadî nâibi, sır kâtibi nâibi ve inşâ kâtibi olarak görev aldı. Hayatının sonlarına doğru bütün görevlerinden ay-

İbn Habîb
el-Halebî'nin
*Cüheyretü'l-
aḥbâr* adlı
eserinin
unvan
sayfası ile
ikinci sayfası
(Köprülü Ktp.,
Fâzıl Ahmed Paşa,
nr. 1069)

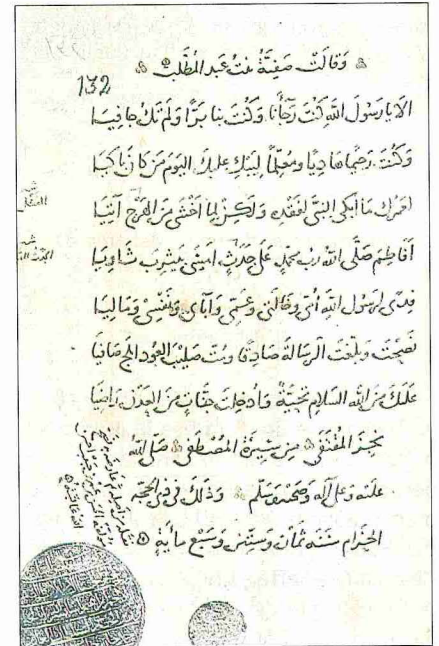
rıldı ve kendini eserlerini yazmaya verdi. 21 Rebiülâhîr 779'da (27 Ağustos 1377) Halep'te vefat etti. İbn Hacer el-Askalânî onun faziletli, zeki ve güvenilir bir kimse olduğunu söyler. Kendisi gibi İbn Habîb diye anılan oğlu Tâhir de tarihçi idi.

Eserleri. 1. *Dürretü'l-eslâk fî devleti (mülki, mülûki)'l-Etrâk*. Mısır Memlûk-leri tarihi olup 648-777 (1250-1376) yıllarına dairdir. Kronolojik düzenlenen eserde komşu ülkelerde meydana gelen olaylara ve dönemin yüksek şahsiyetleriyle ileri gelen âlimlerinin biyografilerine de yer verilmiştir. Fakat eser, çok değerli bilgiler içermesine rağmen ifade tarzı bakımından eleştirilmiştir. Çünkü müellif, düşkün olduğu seci ve kafiyei sağlamayı tarihî gerçekleri açıklama amacına tercih ederek, ayrıca bahsi geçen şahıslardan bazılarının doğum yeri ve tarihini vermeyerek çalışmasının kıymetini düşürmüştür. Oğlu Tâhir de babasının bıraktığı 778 (1377) yılından 802'ye (1399) kadar gelişen olaylar için yazdığı zeyil de aynı üslûbu takip etmekten kurtulamamıştır. İbn Habîb'in bu eseriyle oğlunun zeyli Makrîzî tarafından kaynak olarak kullanılmıştır. Kitabın bazı kısımları Hendrik Engelinus Weijers – Albertus A. Meursinge (*Orient*, II [Leiden 1840-1846], s. 197-489) ve Pontus Leander (*MO*, VII [Upsala 1913], s. 1-81, 242-243) tarafından yayımlanmış, daha sonra da tamamı neşredilmiştir (Kahire 1289; Dimaşk 1967). Takyyüddin İbn Kâdî Şühbe bu eserden seçmeler yaparak *Müntehabü Dürretü'l-eslâk*'i yazmıştır. 2. *Tezkiretü'n-nebih fi eyyâmî'l-Manşûr ve benih*. 678-770 (1279-1369) yıllarını içine alan eser, Memlûk Sultanı Kalavun ve oğullarının tarihi açısından büyük öneme sahiptir. Dönemin siyasî hadiseleri yanında meşhur şah-

siyetlerinin hayat hikâyelerini de verir. *Dürretü'l-eslâk* ile büyük benzerlikler taşıyan ve aynı şekilde secili bir üslûpla kaleme alınan eserin onun müsveddesi olduğu tahmin edilmektedir. Kitabı yayımlayan Muhammed Muhammed Emîn (I-III, Kahire 1976-1986) üçüncü cildi *Veşâ'ıku Vakfî's-Sultân el-Meliki'n-Nâsır Hasan b. Muhammed b. Kalavun 'alâ meşâlihi'l-kubbe ve'l-Mescidi'l-Câmi'* ve *'l-medâris ve mektebi's-sebîl bi'l-Kâhire* adıyla ayrıca neşretmiştir (Kahire 1984). 3. *Cüheyretü'l-aḥbâr fî esmâ'i'l-hulefâ' ve mülûki'l-emşâr (Aḥbârü'd-düvel ve tezkârü'l-üvel fi't-târih)*. Secili üslûpla yazılmış, Kalavun devrine (1270-1290) kadar gelen muhtasar bir genel tarihtir; yazma nüshası Köprülü Kütüphanesi'nde kayıtlıdır (Fâzıl Ahmed Paşa, nr. 1069). 4. *el-Fevâ'idü (el-Ferâ'idü)'l-muntekâh min târihi şâhibi Hamâ*. Ebû'l-Fîdâ'nın *el-Muhtasar*'ından seçmeler ihtiva eder; Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'ndeki bir mecmua içinde yazma nüshası bulunmaktadır (III. Ahmed, nr. 2475, vr. 97-149). 5. *en-Necmü's-şâkıb fi eşrefi'l-menâkıb*. Hz. Peygamber'in sıfatlarından bahseden bir eser olup Mustafa Muhammed Hüseyin ez-Zehebî tarafından neşredilmiştir (Kahire 1416/1996). 6. *el-Muktefâ min sîreti'l-Muştafâ (el-Muktefâ fi zikri feẓâ'ili'l-Muştafâ)*. Hz. Peygamber'in sîretine dair secili üslûpla yazılmış ve şiirlerle süslenmiş olan eseri Mustafa Muhammed Hüseyin ez-Zehebî yayımlamıştır (Kahire 1416/1996). 7. *Delîlü'l-muctâz bi-arzî'l-Hicâz (Rihletü's-Seyḥ Habîb)* (nşr. Hamed el-Câsir, *Mecelletü'l-'Arab*, V-VI [Riyad 1977], s. 406-414). 8. *Keşfü'l-mürûṭ 'an meḥâsini's-şûrûṭ*. Kadı kararlarını formüle etmek amacıyla kaleme alınmış Şâfiî fikhına dair bir eserdir; üze-

rinde Riyâd Abdülatîf Abdülmuhsin tarafından doktora çalışması yapılmıştır (1988, *Câmiatü'l-İmâm Muhammed b. Sü'ûd el-İslâmiyye*). 9. *Kitâbü Nesîmi's-sıbâ fî fûnûnî'l-edebî'l-kadîm ve'l-makâmâtî'l-edebîyye*. Güneş, ay, bulutlar, yağmur, gece-gündüz, ağaçlar, meyveler, çiçekler ve aşk gibi çeşitli konular hakkında yazılmış şiir ve secili nesirden meydana gelen bir eserdir. Birçok defa basılmış (İskenderiye 1289; Kahire 1289, 1302, 1307, 1320; Bulak 1290; Beyrut 1883; İstanbul 1302), son olarak da Mahmûd Fâhûrî tarafından neşredilmiştir (Halep 1413/1993). 10. *Tevsîḥu'l-Tavzîḥ*. Abdülgaffâr b. Abdülkerîm el-Kazvî'nin Şâfiî fikhına dair *el-Hâvî's-şâgîr*'i üzerine Kutbüddin Ahmed b. Hasan b. Ahmed el-Gâlî'nin yazdığı *Tavzîḥu'l-Hâvî* adlı şerhe İbnü'l-Bârizî'nin *İzhârü (Teyisîr)'l-fetâvî min esrâri'l-Hâvî* adlı şerhinden ilâveler yaparak telif edilmiştir. Bir nüshası Edirne Selimiye Kütüphanesi'nde kayıtlıdır (nr. 586). İbn Habîb'in bunlardan başka yirmi kadar eseri bulunmaktadır (*Kitâbü Nesîmi's-sıbâ*, neşredenin girişi, s. 7-11; *el-Muktefâ*, neşredenin girişi, s. 9-16; *Tezkiretü'n-nebih*, Saîd Abdülfettâh Âşûr'un girişi, I, 18-30; Brockelmann, *GAL*, II, 37; *Suppl.*, II, 35, 46).

İbn Habîb el-Halebî'nin *el-Muktefâ min sîreti'l-Muştafâ* adlı eserinin son sayfası (Süleymaniye Ktp., Damad İbrâhim Paşa, nr. 415)

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Habîb el-Halebî, *el-Muktefâ min sîreti'l-Muştafâ* (nşr. Mustafa M. Hüseyin ez-Zehabî), Kahire 1416/1996, neşredenin girişi, s. 9-17; a.mlf., *Kitâbü Nesûmî's-sıbâ fî funûnî'l-edebî'l-kadîm ve'l-makâmâtî'l-edebîyye* (nşr. Mahmûd Fâhûrî), Halep 1413/1993, neşredenin girişi, s. 7-11; a.mlf., *Tezkiretû'n-nebîh fî eyyâmî'l-Manşûr ve benîh* (nşr. M. Muhammed Emîn), Kahire 1976, Saîd Abdülfettâh Âşûr'un girişi, I, 5-30; Safedî, *el-Vâfî*, XII, 195-198; İbn Hacer, *ed-Dürrerü'l-kâmine* (nşr. M. Seyyid Câdelhak), Kahire 1385/1966, II, 113-115; a.mlf., *İnbâ'ü'l-gûmr* (nşr. Hasan Habeshî), Kahire 1389/1969, I, 162-163; İbn Tağrîberdî, *el-Menhelü's-sâfî* (nşr. Nebîl Muhammed Abdülazîz), Kahire 1988, V, 115-119; a.mlf., *en-Nücûmü'z-zâhire*, XI, 189-190; *Keşfü'z-zunûn*, I, 623, 737-738; II, 1951-1952; İbnü'l-imâd, *Şezerât*, VI, 262; Şevkânî, *el-Bedrü't-tâîlî*, I, 205; E.-M. Quatremère, *Histoire des sultans mamlouks de l'Égypte*, Paris 1837, I, 205; M. Le Baron de Slane, *Catalogue des manuscrits arabes de la Bibliothèque Nationale*, Paris 1883, s. 319, 569, 587; M. Şemseddin [Günaltay], *İslâm'da Tarih ve Müverrihler*, İstanbul 1339-42, s. 341-343; M. Râgib et-Tabbâh, *İ'lâmü'n-nûbelâ' bi'l-târîhi Halebe's-sehbâ*, Halep 1342/1923, V, 66-71; E. Blochet, *Catalogue des manuscrits arabes des nouvelles acquisitions (1884-1924)*, Paris 1925, s. 3, 218, 342; Serkis, *Mu'cem*, I, 74-75; Brockelmann, *GAL*, II, 36-37; *Suppl.*, II, 35, 46; Ziriklî, *el-A'lâm* (Fet-hullah), II, 208-209; Abbas el-Azzâvî, *et-Ta'rif bi'l-mü'errihin fî 'ahdî'l-Mogol ve't-Türkman*, Bağdad 1376/1957, I, 205-206; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifin*, III, 266-267; M. C. Şehabeddin Tekindağ, *Berkuk Devrinde Memlûk Sultanlığı*, İstanbul 1961, s. 7; Karatay, *Arapça Yazmalar*, III, 459-460; IV, 249-250; F. Rosenthal, *A History of Muslim Historiography*, Leiden 1968, s. 97, 178-179, 452, 455; Selâhaddin el-Müneccid, *Mu'cemü'l-mü'errihine'd-Dimaşkiyyin*, Beyrut 1398/1978, s. 212-213; Ramazan Şeşen v.dğr., *Fihrisü mahtûâtî Mektebeti Köprülü*, İstanbul 1406/1986, I, 545-546; G. C. Anawati, "Textes arabes anciens édités en Égypte", *MIDEO*, XIV (1980), s. 249-251; Sâlihiyye, *el-Mu'cemü's-sâmil*, II, 135-137; "İbn Habîb", *İA*, V/2, s. 735; W. M. Brinner, "İbn Habîb", *EI*² (İng.), III, 775.

SÜLEYMAN TULÜÇÜ

İBN HABİB en-NİSÂBÜRÎ

(ابن حبيب النسابوري)

Ebü'l-Kâsım el-Hasen b. Muhammed
b. Habîb en-Nisâbüri
(ö. 406/1016)

Tefsir âlimi.

Nisâbur'da doğdu. Tûs'ta Ebü'n-Nadr et-Tûsî'nin ve Ebü'l-Abbâs Muhammed b. Ya'kûb el-Esamm'ın hadis derslerine devam etti. Ayrıca Ebû Ca'fer Muhammed b. Sâlih b. Hânî, Ebü'l-Hasan el-Kârizî, Ebû Hâtım el-Büstî (İbn Hibbân), Ebû Abdullah es-Saffâr, Ebû Zekeriyâ el-Anberî gibi âlimlerden faydalanıp tefsir, hadis, fıkıh, kıraat alanında kendini yetiştir-

di ve asrın müfessiri sayıldı. Edebiyat, nahiv, megâzî, kıyas ve siyer konularında da söz sahibiydi.

Şöhreti bütün Horasan'a yayılan İbn Habîb'in ders halkalarına çeşitli yörelerden gelen öğrenciler katılıyordu. Derslerine devam etmek isteyen ve durumu iyi olan yabancıardan ücret aldığı, imkânı olmayanları da bahçesinde çalıştırdığı halde hemşhailerini bu uygulamadan muaf tutuyordu. Hîrî, Ebü'l-Feth Muhammed b. İsmâil el-Fergânî, Hüseyin b. Muhammed es-Sekkâkî gibi âlimler ondan faydalananlar arasında yer almıştır; Sa'lebî de önde gelen talebelerindendi. Ayrıca halka verdiği vaazlarla da şöhrete ulaşan İbn Habîb, 389 (999) yılında Dihistan Ribâtı'na giderken uğradığı Cürcân'da hadis dersleri verdi; burada kendisinden hadis yazan talebeleri arasında Ebû Sa'd el-İsmâîlî ve oğulları da bulunmaktadır (Sehmî, s. 190). Önceleri itikadda Kerrâmiyye'ye mensupken daha sonra Şâfiî mezhebini tercih eden ve Eş'ariyye'yi benimsediği anlaşılan İbn Habîb Zilkade veya Zilhicce 406'da (Nisan veya Mayıs 1016) vefat etti.

Eserleri. 1. Tefsîrü'l-Kur'ânî'l-Kerîm (Tefsîrü'n-Nisâbüri). Bir nüshası Bursa Es-ki Yazma ve Basma Eserler Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (Orhan Gazi, nr. 131, 235 varak). 2. *Kitâbü't-Tenzîl ve tertîbu-hû. Dârü'l-kütübî'z-Zâhiriyye*'de (nr. 3763) mevcut nüshası esas alınarak Muhammed Abdülkerîm Kâzım tarafından *Kitâbü't-Tenbîh 'alâ fazlî 'ulûmî'l-Kur'ân* adıyla neşredilmiştir (*el-Mevrid*, XVII [Bağdad 1409/1988], s. 305-322). Eserin diğer bir nüshası Köprülü Kütüphanesi'nde kayıtlıdır (nr. 15/2, vr. 2^b-8^b). 3. *Ukalâ'ü'l-mecânîn.* İlk defa Vecîh Fâris el-Kilânî tarafından neşredilen eser (Kahire 1924) Muhammed Saîd Besyûnî Zağlûl (Beyrut 1405/1985) ve Ömer el-Es'ad'ın (Beyrut 1407/1987) tahkikleriyle de yayımlanmıştır. *Ma'ârif* dergisinin, İbn Habîb'in 1000. ölüm yıldönümü münasebetiyle "ukalâ ve mecânîn" konusuna tahsis ettiği özel sayısında Mehdi Tedeyyûn eserin Farsça bir özetini yapmış (bk. bibl.), Nasrullah Pürcevâdî ve Katia Zakharia da eser üzerine birer inceleme kaleme almışlardır (bk. bibl.). 4. *e'l-Tıbbü'n-nebevî (Tıbbü'n-nebî).* Kısa bir girişten sonra kırk dört babdan oluşan eserde tıpla ilgili altmış yedi rivayete (hadis, eser) yer verilmiş olup çeşitli kütüphanelerde nüshaları mevcuttur (meselâ bk. Süleymaniye Ktp., Kasıdecizâde Süleyman Sırrı, nr. 682, vr. 175^b-181^b, Bağdatlı Vehbi Efendi, nr. 2037/4, vr. 89^b-103^b, Çelebi Abdullah Efendi, nr. 126/2,

vr. 48^b-61^b, Lala İsmâîl, nr. 703/4, vr. 112^b-120^a; Millet Ktp., Ali Emîrî Efendi, nr. 459, vr. 1^b-8^a; Beyazıt Devlet Ktp., nr. 2268, vr. 30^b-33^a, nr. 4216, vr. 1^b-4^a; Hacı Selim Ağa Ktp., nr. 351/3, vr. 15^b-24^a, nr. 882, vr. 1^b-11^b; Adana İl Halk Ktp., nr. 446, vr. 227^a-235^b, nr. 1381, vr. 32^b-130^b). *e'l-Tıbbü'n-nebevî*, önce adı bilinmeyen bir mütercim tarafından Türkçe'ye çevrilerek *Risâle-i Tıbbü'n-Nebî* adıyla basılmış (İstanbul 1276), daha sonra Hasan b. Ömer es-Sungûrî eseri *Devâü'l-ebdân* adıyla yeniden Türkçe'ye tercüme etmiştir (İstanbul 1300).

Bağdatlı İsmâil Paşa müellife ayrıca *es-Sünen, el-Hadâ'ik fi'l-mevâ'iz* adlı eserler yanında Nizâmeddin el-A'rec diye tanınan Hasan b. Muhammed en-Nisâbüri'nin *Garâ'ibü'l-Kur'ân ve reğâ'ibü'l-furkân* adlı eserini de nisbet etmiştir (*Hediyetü'l-ârifin*, I, 274).

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Habîb en-Nisâbüri, *Ukalâ'ü'l-mecânîn* (nşr. Ömer el-Es'ad), Beyrut 1407/1987, neşredenin girişi, s. 5-10; Sehmî, *Târîhu Cürcân* (nşr. M. Abdülmüfid Han), Beyrut 1407/1987, s. 188, 190; Abdülgâfir el-Fârisî, *Târîhu Nisâbur: el-Müntehâb mine's-Siyâk* (nşr. M. Kâzım el-Mahmûdî), Kum 1403, s. 268-269; Zehebî, *A'lâmü'n-nûbelâ*³, XVII, 237-238; a.mlf., *Târîhu'l-İslâm: sene 401-420*, s. 141; Safedî, *el-Vâfî*, XII, 239-240; Süyûtî, *Buğyetü'l-vu'ât*, I, 519; a.mlf., *Tabakâtü'l-müfessirin*, Beyrut, ts. (Dârü'l-Kütübî'l-il-miyye), s. 35-37; Dâvûdî, *Tabakâtü'l-müfessirin*, I, 140-141; *Keşfü'z-zunûn*, I, 460; Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 254; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifin*, III, 278; *Hediyetü'l-ârifin*, I, 274; Sezgin, *GAS* (Ar.), I, 109; Salâh M. el-Hiyemî, *Fihrisü mahtûâtî Dârü'l-kütübî'z-Zâhiriyye: 'Ulûmü'l-Kur'ânî'l-Kerîm*, Dimaşk 1404/1984, II, 94-95; *el-Fihrisü's-sâmil: 'Ulûmü'l-Kur'ân, mahtûâtü't-tî-kırâ'ât*, Amman 1989, I, 73; Nasrullah Pürcevâdî, "Taḥlîl-i Mefâhîm-i 'Akı l Cünûn der 'Ukalâ-i Mecânîn", *Ma'ârif*, IV/2, Tahrân 1366, s. 7-38; Mehdi Tedeyyûn, "Ukalâ'ü'l-mecânîn", a.e., IV/2 (1366), s. 39-129; K. Zakharia, "Le statut du fou dans le Kitâb Uqalâ al-Mağânin d'al-Nisâbüri, modalités d'une exclusion", *BEO*, XLIX (1997), s. 269-288; M. D. Fedwa, "al-Nisâbüri", *EI*² (İng.), VIII, 53.

MEHMET ALİ SARI

İBN HABİB es-SÜLEMÎ

(ابن حبيب السلمي)

Ebü Mervân Abdülmelik b. Habîb
b. Süleymân es-Sülemî
(ö. 238/853)

Mâlikî fakihî ve çok yönlü âlim.

Muhtemelen 174 (790) yılında Kurtuba (Cordoba) yakınlarındaki Kürt'ta veya Hısnâvât'ta (Huetor Vega) doğdu. Sahâbeden Abbas b. Mirdâs es-Sülemî'nin soyundan